

Ohláška pro zmatené leč dohánějící:

Osnovy ze zimního semestru jsou zde na internetu. **Skripta** - tedy úplný text všech přednášek ze zimního semestru - jsou k vypůjčení v papírové podobě v protokolu knihovny ÚFaR, č.dv. 224, jak ke čtení, tak ke kopírování. **Ke zkoušce** však připouštíme jen ty posluchače, kteří v termínu odevzdali požadovanou písemnou práci za zimní semestr.

Třetí přednáška v LS 2004

9. března 2004

S v o b o d a v š e c h z v í ř a t

Již od podzimu zdůrazňujeme, že základním požadavkem etického chování je úcta a dobrá vůle k druhému. Jenže napadá vás i jen jediný dobrý důvod, proč by se požadavek úcty a dobré vůle neměl vztahovat i na naše obcování s mimolidským světem?

Minule jsme se sledovali, jak se vyvíjí vztah člověka k ostatním živočichům
Všimli jsme si tří momentů

⇒ **Sbližení** (v zemědělských společnostech, ve středověku):

zvíře jako bližní (jen níže v hierarchii bytosti):

blízké soužití pána a raba: zvíře známé, blízké, krutě využívané - docela stejně jako poddaní a „nižší“ vrstvy! - Žádný zlom, jen pozvolný přechod

člověk pán, Bůh stvořil svět pro něj, jako jeviště lidského příběhu, avšak mezi člověkem a zvířetem není zásadní rozdíl, zacházení se zvířaty není řádově horší než s poddanými lidmi

⇒ **Odlišení** (v průmyslových společnostech, v novověku):

zvíře jako surovina: Čím horší zacházení, tím důležitější je odlišit člověka, aby se to nemohlo stát nám -

Rozšíření otrokářství si vyžaduje nadřazenost bělochů, vivisekce a masná výroba si vyžadují odlišení lidí: proto představa „nesmrtelné duše“, hledání odlišnosti, tvrdě prosazovaný rozdíl: člověk je duše, zvíře je stroj

⇒ **Rozpolcení** (ve společnosti blahobytu, vzestup pohodlnosti života): dvojí revoluce

průmyslová revoluce ruší přímou závislost na vykořisťování zvířat (nechováme, kupujeme maso), umožňuje soucit (zvíře jako miláček) - a

demokratická revoluce ruší samozřejmost hierarchického uspořádání společnosti, vytváří ideál rovnosti

Výsledek: zvíře zase jako bližní jenže bez samozřejmého hierarchického uspořádání nemůžeme ospravedlnit zneužívání

bližního, které cítíme díky jemnocitu, který umožňuje průmyslová revoluce.

Odtud dilema: „pokrok“ nám poskytuje možnosti *soucitu*, avšak za cenu nesmírného vykořisťování přírody (příkladem je auto, které šetří utrpení koní, ale za nesmírnou cenu: nákladnost dopravy pro společnost jako celek, podpora egoismu a arogantního narcisismu)

Metafora v kostce: můžeme domácí zvířata milovat jako miláčky, protože je nepotřebujeme pojídat - maso z „masné výroby“ - protiklad, který řešíme pokrytectvím.

Tvrdíme, že máme rádi zvířata, ale skutečnost je masná výroba, pokusnictví, obchod se zvířaty, vytlačování z biotopů. Jejich utrpení umožňuje náš soucit.

Neřešené dilema u kořene společnosti:

**Opravdu vnímáme zvíře jako rovnoprávného bližního
Opravdu potřebujeme zvíře na talíři a v laboratoři**

Proto námět na dnešek:

Svoboda všech zvířat! Pokus o překonání pokrytectví:
Peter Singer, *Animal Liberation*

Vsuvka, ještě z minula:

Zdá se, že vývojové teorie vedou ke kořistění

Představa **sociálního darwinismu**,

že evolučně pozdější znamená i morálně hodnotnější, s vyššími nároky,

že střet ve společnosti je příkladem přirozeného výběru nejlepších,

že evoluce pokračuje ve společnosti i v krátkých termínech

Zámožní se úspěchem prokazují jako schopnější a to opravňuje jejich nárok na privilegované postavení

Zdá se, že „pokrok“ je, co vede ke kořistění: zvyšování spotřeby a lékařský výzkum vedou k vzestupu početnosti a náročnosti. Pokrok vnímáme jako něco pozitivního, zároveň vede k ničení přírody i lidí.

Co označuje slovo „pokrok“?

Něco nového: naše představa „pokroku“ vniká teprve v 18. století s radikální přeměnou pojetí času, které vzniká z moderní přírodovědy

Tradičně: představa přirozeného času - ten je cyklický, neměnný: Kazatel 1,9, „Co se dalo, bude se dít zase, a co se dělalo, bude se znovu dělat, pod sluncem není nic

nového" - proto Řekové, Číňané neměli ponětí dějin, které „spějí“ (Kafka, Čínská zeď)

Heb-křest: představa historického času - ten je lineární, má počátek, má konec, avšak ne morální vzestupnou tendenci. Mýtus o stvoření „na počátku“, mýtus o posledním soudu, představa rozhodných událostí

leč pozor: *ani v historickém čase není postup od horšího k lepšímu*, od primitivnějšího k dokonalejšímu. Smysl lidského života se nevztahuje k horizontále budoucnosti, protože ta končí smrtí, nýbrž k vertikále:

ideál nad námi, primitivně nebe, vytríbeně dokonalost, o kterou usilují, ne budoucnost. Proto v historickém čase postup není „pokrok“ - dvojí osa, hodnoty a času

Postup ještě není „pokrok“: pohyb po lince času není smyslem lidského života

Představa pokroku (pohyb je zároveň postup k lepšímu) vstupuje do západního myšlení až se zrodem moderní přírodovědy dochází k naklonění osy hodnoty a osy času

Základem je představa, že věda není soustava poznatků, jako *scientia* (či gnóze), nýbrž způsob poznávání. Věda nevychází ze zjevení či z velikého poznatku, nýbrž empiricky: stanoví si problém, navrhne řešení, to ověřuje. Poznání nikdy není konečné, věda vytváří **stále dokonalejší teorie** - (pozor na „Věda říká“!)

Jenže novověk pojímá **vědění jako moc**, smyslem vědění je stále dokonalejší, úplnější ovládnutí přírody

Odtud představa pokroku jako postupné podmaňování přírody člověkem

smyslem vědy a techniky se stává **ovládání přírody**: vodní dílo je „pokrok“ oproti lužinám proto, že tu člověk vládne - ač následky i pro člověka jsou negativní!

Ve druhé polovině 19. stol. **zvědečtění všeho západního myšlení**: nic není statické, v umění, v módě, i ve *filosofii* se uplatňuje přírodovědecký model: soudobá představa je stupeň ve stálém stoupání

odtud paradoxní představa, že co je časově dřívější, je i „překonané“, že co je novější je také dokonalejší, jako dokonalejší teorie ve vědě. Pokrok světem vládne!

Jenže pokrok k čemu?

Pokud máme představu o smyslu lidského života, můžeme si vytvořit představu o smyslu pokroku a jeho mezích. Na př.

⇒ pokud smyslem je překonat osamění v lásce, pracuji pro domov, končím když mě odvádí;

Pro posluchače Úvodu do etiky LS 2004

⇒ pokud smyslem je zvelebovat zem, končím, když poškozují Jenže tu představu západ ztrácí, když stírá vertikální rozměr, nahrazuje jej budoucností.

Marxismus jako příklad: zářné zítřky (ale už před tím barokní katolicismus, který slávu Boží nahrazuje zářnými zítřky na nebi!)

Z pokroku zbývá jen nekonečná kumulace, mít stále víc, ač nás to deptá

Odtud představa „yuppie“ (pohrdlivé označení!) mladí podnikatelé na vzestupu, kteří všechny lidské hodnoty obětují kumulaci symbolů hmotného „úspěchu“ - zemřít s co nejvíc hračkami, posuzují jen podle toho, kdo co má

Paradox: Pokrok už neospravedlňuje přibližování k něčemu, ani překonávání něčeho: „pokrok“ - stále dokonalejší ovládnutí přírody - se stává vlastním smyslem života. Člověka uštvě nekonečným nárokem: nemůže mít dost, neví, oč mu jde

Závěr vložky: vede „pokrok“ ke zkáze člověka a světa?

Ano, tam, kde už nevíme, čeho chceme dosáhnout, a tak jen pokračujeme v pokroku

Najít smysl (vertikálu): vědět, čeho chci dosáhnout, co chci překonat: **pak vím, kdy je dost.**

Zpět k námětu: dilema lidského vztahu k přírodě

Začali jsme: **Pokrok nám umožňuje soucit a soužití se zvířaty** (Zabředli jsme se do zkoumání myšlenky „pokroku“)

Technologie k soucitu:

na př. sledování zvířat z družic, *sójové maso, sójové mléko, umělá kožešina*

jenže za cenu pokrytectví: nepřiznáváme si, jaká cena se platí za naše laskání s našimi miláčky
utracení psi, zvířata ve velkochovech

Svoboda zvířat - Animal liberation! - je pokus o překonání pokrytectví předstíraného soucitu a zastíraného utrpení

Filosofický základ je v **demokratické revoluci**: nerovnoprávnost se už nezdá samozřejmá, a proto nadřazenost už se nezdá oprávněná.

Singer klade otázky:

⇒ představuje odlišnost lidského druhu nárok na postavení „vyšších“ bytostí? A v jakém smyslu vyšších?

Pro posluchače Úvodu do etiky LS 2004

- ⇒ pokud ano, opravňuje postavení „vyššího“ bezohlednost?
 (Příklad: houslista vysokoškolák odlišný od zedníka pivaře: znamená to, že vyšší? Řekněme, že ano (sdílí dobro, nerozděluje je). Avšak znamená to, že může diskriminovat ve zdravotnictví?)

Ač to neradi přiznáváme, naše společnost se zakládá na představě že ano, ti členové, kteří mají určité vlastnosti, jsou „vyšší“ - a mají právo utiskovat „nižší“ (na př. být hrubý) (nebo „výjimky“ - právo ohrožovat nebezpečnou jízdou!)

Příklady z mezilidských vztahů: rasismus, někteří občané nemají právo na občanství; nacionalismus, někteří státotvorní, jiní menšinoví; automobilismus, někteří mají „právo“ znečistit ovzduší, ucpat města

Příklady ze vztahu k ostatním bytostem:

- ⇒ Masná výroba: pozor, nejde o to, že jíme druhé: je potravinový řetězec. Jde o to, že
 (i) je nesmírně krutě týráme,
 (ii) nemusíme: máme jiné možnosti
- ⇒ Pokusy: nejde o oběť *in extremis*: obětujeme i spolučlověka
 tváří v tvář smrti hladem i kanibalismus (ač častěji lidé volí smrt), válka, lékařství. Jenže 95% zbytečných, krutost bezdůvodná, máme jiné možnosti. Mučíme ze zvyku - a často z výhodnosti. Avšak i zmínka vyvolává vášnivé reakce -že by svědomí?
- ⇒ Transplantace: má člověk „právo“ zabít druhého? nemocného? opici? (a jaký rozdíl mezi opicí a méněcenným?)

Ve všech těchto případech samozřejmě, bezmyšlenkovitě předpokládáme, že ano, máme právo nadřazenosti nejen nad bližními tmavších pletí, nýbrž nad „zvířaty“.

To není nic samozřejmého: již citovaný Indián, Schweitzer, Leonardo da Vinci, Pythagoras. Je to věc určité „civilizace“

Hledáme kritické hlasy (jsme filosofové)

**Peter Singer, *Animal Liberation* (Osvobození zvířat)
 New York, Avon Books; 1975**

Bernard E. Rollin, *Animal Rights and Human Morality* (Práva zvířat a lidská moralita)

Buffalo, NY, Prometheus Books; 1981

J. Baird Callicott, „Animal Liberation: A triangular affair“, *Environmental Ethics* 2.4 (Winter 1980)

Co k tomu Singer:

Začíná ohrazením: nejsem „milovník zvířat“ - jde mi o morální vztahy k druhým.

Podobně Masaryk: nejsem „milovník židů“, jde mi o spravedlnost. Stejně jako se zbavíme ekologů tím, že je označíme za „milovníky“ přírody - nic proti tomu, jenže tu zálibu nemusí každý sdílet...

Jenže ekologičtí aktivisté nejsou „milovníci přírody“: jde jim o záchranu i lidského druhu, o trvale udržitelný život - a k tomu patří záchrana přírody. Podobně Singer: jde mi o morální postoj člověka - a k tomu patří i lidské vztahy k jiným živočichům. Ke všem, včetně lidského druhu

SINGER zaprvé: vychází z rovnoprávnosti všeho života

„Jsou si rovni“ neznamena „jsou stejní“. Podobně jako rovnost mezi muži a ženami, mezi Evropany a Araby: jsou velice rozdílní, avšak mají **nárok na stejnou ohleduplnost v zacházení a možnost naplnit potřeby**.

⇒ Jde o to, zda rozdíl je **morálně relevantní**, tj. zda odůvodňuje odlišné zacházení. Bolí bolest nebo ztráta druhu méně, protože dotyčný neumí mluvit? Cizinec? Hluchoněmý? Pes? Rozdíly jako řeč, ošacení atd. neovlivňují schopnost cítit bolest, touhu žít atd.

⇒ rozlišit potřeby: minimum u vyšších živočichů: možnost pohybu, přirozený cyklus dne a noci, společenství svého druhu, příslušnou stravu

Každé **nárokování nadřazenosti** - tedy rozlišení na vyšší a nižší s nároky na privilegia, nejen nárok žít po svém - **je problematické**, ať je to **rasismus** rasy, národnosti, pohlaví nebo živočišného druhu

rasismus: představa, že jedna skupina je nejen jiná, nýbrž přirozeně nadřazená druhé a může z toho vyvozovat zvýhodnění

Proč je rasismus zavržení hodný?

Ne z důvodů údajné faktické rovnosti: fakticky si nejsou rovni ani lidé (syn neurochirurga a profesorky filosofie v Norsku vs. nemanželská dcera maďarsky mluvící rómské uklízečky v Žilině), fakticky rovné nejsou ani druhy - silnější/slabší

Rovnoprávnost je morální norma, jak se chovat jeden k druhému: *sub speciae aeterni*, "dobro jednoho je z hlediska kosmu stejně cenné jako dobro kohokoliv jiného" Bůh nikomu nenadržuje

Základní morální požadavek je vzít v potaz dobro každého jedinice (se zřetelem na rozdílné potřeby) - avšak to, že někdo je méně inteligentní, neznamena, že s ním můžeme zacházet bezohledně

Schopnost utrpení je dostatečný důvod k ohleduplnosti:

Pro posluchače Úvodu do etiky LS 2004**cokoliv může trpět se chce vyhnout utrpení a tato tužba zasluhuje úctu a ohleduplnost**

Většina lidí jsou rasisté, zcela ignorují potřebu netrpět: vycházejí z předpokladu, že pro ostatní živočichy utrpení „patří k věci“.

Tak Descartes: jen reflektující subjekt je nositelem citění a tudíž zasluhuje ohled. – Avšak důkazy se hromadí (Donald Griffin, *Animal Minds*, Masson + McCarthy, *When Elephants Weep*) že tomu tak není i zvířata trpí a snaží se vyhnout utrpení

⇒ To, že nemluví, nic neznamená: mohou vyjádřit utrpení a touhu se mu vyhnout jinými způsoby

⇒ Podobně není pravda, že netrpí strachem z očekávání: trpí jím podobně jako děti, jako zajaté volně žijící zvíře nebo zvířata vedená na porážku

Nezabiješ! se vztahuje na všechno ubližování:

jakékoliv svévolné ubližování je morálně nepřijatelné. Ubližování i zabíjení: máme morální povinnost vzít v potaz hodnotu života

Exkursus: hodnota o sobě a hodnota účelová (pamatujte z ZS)

⇒ Každá hodnota je vztahová skutečnost, existuje jen ve vztahu něčeho k něčemu. Hodnota je vztah, kde není vztah, nic není dobré. Dobré je něco jen ve vztahu k někomu, kdo hodnotí

⇒ Ale život se vztahuje sám k sobě: co žije, chce žít: život je hodnota pro sebe. Proto je hodnotný i **o sobě**.

⇒ Můžeme napsat tlustou čáru pod životem? Jak daleko? Moudřejší je přičíst hodnotu všemu, co jest, a ke všemu s úctou. (Singer to popírá, obává se, že úcta k jiným bytostem sníží úctu k zvířatům.)

Střet lidí se zvířaty

v každodenním obcování zbytečná krutost, ale to je otázkou osobní povahy. Člověk nešťastný, krutý k dětem i ke zvířatům. Není to nutný následek naší praxe (chování ke psům, ke koňům)

Singer poukazuje na dvě oblasti, **kde krutost je strukturální:**

(Kap. 2) Pokusná zvířata

(vyjmeme pokusy, ve kterých zvířata netrpí, a vyjmeme pokusy, které jsou naprosto nezbytné, abychom předešli nesrovnatelně většímu utrpení: zabývejme se jen miliony zcela zbytečných kosmetických pokusů).

Jak je možné, aby zcela normální člověk vědomě působil utrpení, doslova mučil citícího tvora?

Tak zv. „vědecký postoj“: studenti se učí bezcitnosti podle zásady, že **účel světí prostředky**

Exkursus: Je tomu tak? Světí účel prostředky?

Pro posluchače Úvodu do etiky LS 2004

- ⇒ Utilitaristé: ano, co by je jinak světilo? Prostředek je dobrý jen pro to, že vede k něčemu dobrému. Sám o sobě je neutrální, teprve ve vztahu k účelu nabývá hodnoty
- ⇒ Formalisté: ne, pokud je sám o sobě zlý, nepřestává být zlý. - Vražda nepřestává být vraždou, i když je nutná k záchraně mnoha
- ⇒ Instrumentalisté (John Dewey): účel a prostředek tvoří celek, je třeba se ptát na hodnotu celku

Příklad: Eichman a pokusy na věznicích: lékaři nebyli monstrosní sadisté, byli jen čistí vědci, kteří se nenechají sentimentalitou zdržovat od vědeckého úkolu

- ⇒ Byli k pokusným zvířatům hodní, mučili je jen účelově, a pro dobrý účel: na př. pokusy na ponoření v ledové vodě pro dobro německých námořníků
- ⇒ Pokusná zvířata tu byli lidé! Jenže ne lidé, nýbrž jenom židé - jak si můžete dovolit soucit k židům, když tu umírají krásní mladí Němci?
- ⇒ Přesně per analogiam: nejsou to lidé, jsou to jenom zvířata:

proč je zvíře „jenom“?

Skutečnost: vědecké pokusy jsou vyňaty z většiny zákonů proti krutosti, pokud mohou prokázat, že je to **„pro dobro člověka“**

Jenže jak toto tvrzení vykupuje?

Zas otázky:

Je člověk vyšší bytost?

a má „vyšší bytost“ právo působit utrpení a smrt ostatním?

Jsou pokusy na (ostatních) zvířatech kdykoliv oprávněné?

Singer: kritický test: je to pokus tak důležitý, že byste jej byl ochoten provést na lidech? Pokud ne, pokus není oprávněný.

Příklad: Zásah proti epidemii - ač vždy otázka:

Jaký má smysl život vykoupený tak vysokou cenou

Mohli byste žít, kdyby váš život byl vykoupen utrpením?

Co je třeba: uvědomit si, do jaké míry jsme součástí mašinerie, odmítnout snadná paušální ospravedlnění, nepodílet se

Konkrétně: kdo vyrábí kosmetika bez krutosti?

Dilemma: nedosažitelnost nevinosti - úsilí o nevinu, vědomí viny, které vede ke skromnosti k tomu se vrátíme na konci

Druhá oblast strukturálního střetu:

Zemědělská výroba

Nejběžnější styk se zvířaty je na talíři. Domáci: život s láskou, pak snadná smrt (ač přesto hrůza). Zvíře rozumí, snaží se vytvořit vztah, snaží se získat přízeň. Nechápe, proč je bito.

Velkovýroba s nesmírnou krutostí, zvíře je biomechanismus: vepři v klecích, telátka, transporty kuřata
 V Anglii *Brambell report* vědců, Parliament nezasahuje
 U nás, ani to ne, „masná“ zvířata vyňata ze zákonů
 proti krutosti
 Ve Švýcarsku: *Holocaust*

Mimo to přispívá k hladu a přelidnění: obilí z chudších zemí krmí dobytek v bohatších, Američané z každé tuny obilnin spotřebují 95% jako krmivo pro dobytek

Singerův postoj:

Nejdůležitější krok: přestaňte požírat mrtvoly!

Pokud jíme zvířata, budeme je považovat za věci. Pokusy o reformu nutně selhávají, dokud trvá poptávka, uplatňují se tržní vazby. Bojkot, vyhledávání potravin bez krutosti pomáhají užít tržní mechanismy na obranu zvířat. Každé odepření masa ušetří utrpení.

Záleží na tom, zda tím změníme systém? Singer myslí, že ne: jde o to sám se nepodílet na zlu. Snad se změní svět: soucit proti systému

(tři body: přispívá, mění postoj, je morálně správný)

Singerova rada: jak se stát býložravcem:

Nestačí prostě vynechat maso. Začněte postupně, vymýšlejte si bezmasé pokrmy. Postupně z jídelníčku vytlačujte nejprve maso z masné výroby. Potom ryby. Pak vejce z hromadné výroby. Co mléko?

Vsuvka II: Vegetariánství jako filosofický problém

Vegetariánství staré jako lidstvo. V mýtech o ráji je ráj vegetariánský: Adam a Eva byli vegetariáni. Podobně zaslíbený věk je vegetariánský: citát z Izaiáše:

„Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzlem odpočívát. Tele a lvíče i žírný dobytek budou spolu a malý hoch je bude vodit. Kráva se bude popásat s medvědicí, jejich mláďata budou odpočívát spolu, lev jako dobytče bude žrát slámu. Kojenec si bude hrát nad děrou zmiže, bazilišku do doupěte sáne ručkou odstavené dítě. Nikdo už nebude páchat zlo a šířit zkázu na celé mé svaté hoře (Iz 11,6-9)

Touha nepodílet se na zlu

Zároveň podrážděná reakce: proč vadí?

Vadí necitlivost, vybíravost, také vadí odlišnost - ale nevadí také špatné svědomí?

Praktická problematika:

námítka je, že „sám nic nezměním

- ⇒ všichni se sestává ze samých „sám“
když se odmítnu podílet na krutosti, je o jednoho míň
(Když, tak hovězí: způsobím jednu smrt)
- ⇒ přispívám ke změně postoje: přestává být samozřejmé -
to důležité ve změně postoje k menšinám
- ⇒ sám se nepodílím: nejde o to, zda změním, ale že sám
se nechci podílet na převeliké špatnosti

námítka je, že „něco jíst musím“

- ⇒ ano, ale je veliký rozdíl: maso z hromadných chovů,
maso z individuálních chovů, maso z volného
výběhu, maso z živočichů bez ústřední nervové
soustavy, vejce, mléčné výrobky (pozor na telecí
žaludky), rostliny, jen plody (zrna, ovoce)

To naznačuje problém:

- ⇒ pokud mi jde o **zmírnění utrpení**, pak i jen omezení
množství pomáhá, čím dál, tím líp
- ⇒ pokud mi jde o **nalezení nevinnosti**, aby mi nikdo
nemohl nic vyčítat, docela jiný problém

Otázka viny a nevinnosti:

metafora: všichni jsme zhřešili a nedosahujeme království
Božího
co s tím?

- ⇒ jeden přístup je prostě **odmítnout jakýkoliv pocit
viny**. Všichni jsme zhřešili, nikdo není dobrý,
proto se nebudu omezovat: příklad postoje k židům,
dnes k Rómům
- ⇒ druhý přístup je praktický: **neničit zbytečně**, chovat
se s maximální ohleduplností, metaforou: **prosit za
odpuštění**
- ⇒ třetí je **pokus o nevinnost**: vyhnout se čemukoliv, co
by mi mohl kdokoliv vyčítat (včetně pýchy) - jenže
to je nedostupné (Kalvín má iluze, Luther to ví ☺)

**Základní problematika stravování je problematika lidství: jak
žít na světě, kde narážím na druhé ani to nevím**

**Problematika vši etiky:
bezohlednost? odpovědnost? dokonalost?**

Problematika veškeré morální ekologie

(Za sebe: Nechci být bezohledný, nedokážu být dokonalý,
snažím se být odpovědný)

Co znamená být odpovědný:

Filosofický problém: nevinność je nedostupná. Prostě svou přítomností škodíme. Jde o to, **nepovažovat zlo za dobré, protože je nevyhnutelné**

--vyhnout se zlu

--nezavírat před ním oči

--učit se soucitu

--kriticky přemýšlet, vyhnout se výmluvám

Především kriticky prozkoumat naše představy o nadřazenosti lidského druhu: ano, my lidé jsme jiní, ale to nás neopravňuje ke krutosti.

✿ Konec ✿ vsuvky ✿

A ještě: faktografie k pokusům na zvířatech od Bernarda E. Rollina, *Animal Rights and Human Morality*.

Autor je filosof v britské analytické tradici, přednáší lékařskou etiku na Fakultě veterinárního lékařství Univerzity of Colorado. Přístup je rozbor argumentů

V první části:

jak se budou lidé chovat ke zvířatům záleží především na tom, co si o nich budou myslet: jak je budou vnímat

Pokud se naše chování má změnit, musí se nejprve změnit naše vnímání

Tu je problém: jako všichni ochránci, autor se úzkostlivě snaží vyhnout nařčení ze sentimentality. Ač hovoří o „posunu Gestaltu“, sám předkládá čistě formální argumenty, proč každý „rozumný subjekt“ „nutně musí“ považovat zvířata za hodné morálních ohledů. Jenže základem vši ohleduplnosti není rozumový argument nýbrž soucit, soucítění. „Nesentimentální“ je zároveň neúčinný. Avšak nerozumný je zároveň nekritický a nebezpečný.

Základní filosofická otázka všeho ochránářství:

Jak zachovat kritické myšlení - a zároveň štědré citění, úctu a dobrou vůli vůči druhým? Pohádky zdrojem soucitu, filosofie kritického myšlení.

Rollin: rozšířené lidové (evropské) přesvědčení, že pro účely etiky člověk je „vyšší“ bytost je neudržitelné, protože žádný rozdíl mezi člověkem a ostatními není morálně závazný či závažný.

Obvykle: lidé jsou schopní řeči, vědomého společenství, rozumu
Jenže to neopravňuje krutost ke zvířatům která také komunikují:

Jediný rozdíl: svoboda, a ta neznamena „právo“ nýbrž odpovědnost

Vložka:

svoboda, tj. schopnost představit si možnosti a volit mezi nimi.

následek: nejsme řízeni pudem či okolnostmi, nemůžeme se na ně vymlouvat. Kočka nemůže jinak, my ano

Co je morálně směrodatné/závažné:

nestačí schopnost cítit bolest.

Jde o to, zda bytost má zájem o sebezáchovu: život, jemuž jde o to, aby žil a nebyl zničen, je hodnotou pro sebe a tak o sobě

Měli bychom mimolidským bytostem (zvířatům? stromům?) přiznat „práva“?

Možné to je v tom smyslu, že právní uznání kodifikuje morální postavení tvora ve společenství a zároveň je prosazuje. Morální postavení mimolidských tvorů je zjevné. Pokud bychom je uznali legálně, posloužilo by to i morálnímu růstu, posunu v nazírání

Exkursus: tvrzení o nemožnosti legislativní změny chování

Dnes běžně opakované (cituje se prohibice). Ale lidé se vždy vraždili: že bychom neměli mít zákony proti vraždě??

Příklad otroctví:

Černošští otroci prvotně jen jako věci, majetek (neuznává se manželství mezi otroky). Nejprve si lidé všimají, že i otroci cítí, mají závazné vztahy. Ale to nestačí: teprve uzákoněním postupně, v průběhu tří generací, se mění americký postoj. Všechny argumenty dnes ospravedlňující krutost ke zvířatům se naleznou v literatuře o otroctví! (I vlasý!)

Protiargument: pokud práva rozšíříme na všechno, ztratí pojem práva všechnu náplň. Lépe omezit pojmosloví práv, hovořit místo toho o lidských povinnostech vůči mimolidskému světu.

Druhá část knihy:

Rollin nejsilnější, když píše o pokusnictví. Zná je a celou hrůzu vědomého mučení citících bytostí: (Příklad policie!)

V dokonalém světě by prostě pokusy nebyly, ve skutečném světě jsou a budou. Proto považuje za úkol kompromis mezi osvobozením zvířat a pokusy na zvířatech za účelem co největšího snížení utrpení

Dvě zásady:

- ⇒ zjevný přínos pokusu musí jednoznačně vyvážit utrpení s ním spojené
- ⇒ pokus musí od začátku brát v potaz **právo** zvířete na život, na ochranu před bolestí, na **integritu vlastního života**. (Tedy: musí být zdůvodněný)

Autor rozlišuje: **krutost ve školení** - potřeba je opak, školení v soucitu. Tuto krutost můžeme prostě odstranit. Příklady reforem ve veterinárním školení.

Druhá je **krutost v behaviorismu**: mučení zvířat ve zbytečných pokusech. Obojí by společnost mohla beze ztráty odstranit.

Mimo to čtyři další kategorie:

⇒ **testování toxicity**: z devadesáti procent zbytečné (retestovní!)

⇒ **Lékařský výzkum čistý**

⇒ **Lékařský výzkum užitý**

v obou jen nepatrný zlomek potřebný, jinak počítače, náhrady, jenže nákladnější

⇒ **Čerpání látek**: morální povinnost hledání náhražky

V celku jde o to, abychom **popřeli samozřejmost oprávnění** pokusů, vyžadovali ospravedlnění v každém případě

K tomu autor dodává kapitolu o odpovědnosti za „miláčky“:

Celkový problém odpovědnosti, proto se od vztahu ke zvířatům dostáváme ke vztahu ke světu jako celku:

Příště: modely chápání světa, jako stroj, organismus, společenství bližních, a představy o místu člověka v celku, antropocentrismus, biocentrismus, ekocentrismus, teocentrismus, a představy o strategii: návrat k přírodě, návrat k nevědomí, přijetí odpovědnosti.

Závěr:

**Člověk jako bytost která nutně ubližuje druhým
avšak je schopná si představit soužití v nevinności**

**Etika je nutně kompromis mezi nevyhnutelnou potřebou
a náhledem nevinności**

Člověk jako průsečník času a věčnosti